

CSR-pionjären Erik Johan Ljungberg

Erik Johan Ljungberg, disponent på Stora Kopparberg mellan 1875 och 1913, kan utan tvekan beskrivas som en av Sveriges mest framstående företagsledare och industrialister genom tiderna. Den omvandling och den utveckling av företaget som han gick i bräsch för skulle få positiva konsekvenser under många år framöver.

Men Ljungberg hade också en mindre uppmärksammas sida i form av ett samhälls-engagemang långt utöver det vanliga på den här tiden. Vi kan tala om CSR, Corporate Social Responsibility, inom Stora Kopparberg för mer än hundra år sedan. Med Ljungbergs helhets-syn på samhället följde ett mer omfattande ansvar för företaget och dess medarbetare. Det finns olika definitioner på CSR även om det sett till det stora hela ändå handlar om att ta hänsyn till människor och miljö genom det sätt man gör affärer på, om att ta ansvar för att integrera sociala och miljömässiga aspekter i företagets verksamheter utifrån ett hållbart perspektiv.

Kring förra sekelskiftet var miljö och klimat närmast icke-frågor hos alla företag och med dagens mått var kunskapen mer eller mindre obefintlig. Väljer vi istället att låta CSR stå för ett hängivet socialt patos i praktisk handling är Erik Johan Ljungberg och Stora Kopparberg däremot föregångare.

Bakom detta engagemang låg inte enbart en önskan om att göra goda gärningar utan också en vetskap om positiva effekter för företaget, ett hållbarhetstänk.

Utbildningsfrågor

Ljungberg visade ett stort intresse för utbildningsfrågor och startade tekniska skolor och hushållsskolor. Som ändamål för skolorna angavs "att vid verk och egendomar, där Stora Kopparbergs Bergslags Aktiebolag har sin verksamhet, inrätta och stödja undervisnings-anstalter vid vilka hos Bergslagsbolaget anställda arbetares barn och ungdom kunna erhålla praktisk undervisning och träning till intensivt, produktivt arbete samt bibringas nödiga kunskaper för vårdande, utveckling och bevarande av hälsa till själ och kropp".

Skolorna hade naturligtvis ett egenvärde genom att de bidrog till en förbättrad utbildning, men därutöver kan man utifrån Stora Kopparbergs perspektiv också betrakta hela detta initiativ som ett sätt att underlätta den framtida rekryteringen. Ljungberg ville genom de tekniska skolorna erbjuda de unga männen en teknisk utbildning och i förlängningen en anställning hos Stora Kopparberg. De unga kvinnorna fick en brett inriktad hushållsutbildning.

Det engagemang för utbildningsfrågor som Ljungberg visade lever idag vidare genom Ljungbergsfonden.

Företagshälsovård

Erik Johan Ljungberg var genom det tidiga 1900-talets glasögon en åtminstone stundtals hälsomedveten person. Hans hälsomedvetande sträckte sig också till de många anställda inom företaget. Det fanns hos honom ett genuint intresse av att medarbetarna mår bra.

Att den hållningen var förståndig även strikt företagsekonomiskt gjorde inte hans omtanke mindre ärlig.

Ett viktigt steg för företagshälsovården togs år 1900 då Karl Edvard Hällsjö anställdes som gruv- och bergslagsläkare. Han skulle stanna på den befattningen fram till 1935 och hinna bli en framträdande profil i bygden. Hällsjö har beskrivits som en person med "outtröttlig energi, målmedvetenhet och stark rättskänsla". Under en genomsnittlig dag hade han över 40 besökare på sin mottagning.

När doktor Hällsjö började sin tjänst var personalbostäderna ofta undermåliga, tuberkulosen härjade och barna- och åldringsvården var i det närmaste obefintlig. Han lyfte fram fakta och talade om vad som behövde göras. Det var inte svårt att övertyga Ljungberg. Han var tvärtom mycket lyhörd för Hällsjös önskemål och insåg betydelsen av en väl fungerande hälso- och sjukvård. Undan för undan förverkligades idéerna om sjukstuga, sanatorium och varmbadhus. Nya och fräscha egnahem började uppföras med generöst ekonomiskt stöd från Stora Kopparberg.

Redan 1578 hade Johan III bestämt att en bardskärare – en kirurg – skulle finnas vid gruvan i Falun för att ta hand om alla som skadades i detta farliga yrke. Det som Erik Johan Ljungberg med stark inspiration från Karl Edvard Hällsjö arbetade med på detta område präglades först och främst av en inriktning mot förebyggande insatser. Det fanns en genomtänkt strategi som utgör startpunkten för senare tiders friskvårdssatsningar med långtidsfrisk som ett nyckelbegrepp för Stora Enso Sverige.

Ny industriell inriktning

Under Ljungbergs epok förändrades Stora Kopparbergs inriktning radikalt. Falu gruva fick en krympande betydelse. Domnarvets järnverk startades, men ändå kan man utan överdrift hävda att Erik Johan Ljungberg inledde omvandlingen från ett metallurgiskt företag till ett skogsindustriföretag. Sägverket i Skutskär förvärvades, Skutskärs massafabrik uppfördes liksom Kvarnsvedens pappersbruk. Som en positiv bieffekt fick Stora Kopparberg därmed en tydligare miljö- och hållbarhetsprofil.

Ställa upp när landet kallar

Även i en annan bemärkelse var Ljungberg en CSR-pionjär. Det gällde hans inställning att ställa upp när landet kallade. Han tvekade inte när det gällde att engagera sig långt utanför den traditionella företagssfären. Därför var det – för att ta två exempel – självklart för honom att tacka ja till att ingå i den svenska delegationen vid komplicerade traktatsförhandlingar med Tyskland och att på statsminister Arvid Lindmans uppdrag resa till England för att via informella kanaler hindra ryssarna från att besätta Åland.

Den klara slutsatsen blir att Erik Johan Ljungberg inte enbart var en föregångare inom den industriella och tekniska utvecklingen. Han blev också en pionjär inom CSR, näringslivets samhällsengagemang.